

VASTUULLINEN LAHJOITTAMINEN RY

8.10.2021

Eduskunnan hallintovaliokunta

Kirjallinen asiantuntijalausunto asiaan: HE 124/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rahankeräyslain 1 §:n muuttamisesta

Vastuullinen Lahjoittaminen VaLa ry kiittää onnistuneesta ja laajasta sidosryhmiä osallistavasta taustaselvitystyöstä, jonka pohjalta on tehty hallituksen esitys laiksi rahankeräyslain 1 §:n muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rahankeräyslain 1 §:ää, niin että lain soveltamisalaan ei kuulu palvelu, jolla kasvihuonekaasupäästöjä kompensoidaan siten, että todennetulla ja lasketulla tavalla vähennetään tai poistetaan kasvihuonekaasuja ilmakehästä tai vältetään niiden pääsemistä ilmakehään.

Epäselvyyttä aiheuttaneen tilanteen vuoksi on hienoa, että sitä selvennetään lakia säätämällä. Tämä selventää nykyisten rahankeräystahojen tulkintaa päästökompensaatiotoiminnan ja ilmastotyöhön kohdistuvan lahjoitustoiminnan välisestä suhteesta. Ehdotettu lain muutoksen muotoilu on palvelun teknologianeutraaliuus huomioiden hyvä ratkaisu. Esityksen perusteluissa sekä ehdotuksissa ja niiden vaikutusarvioinneissa on tuotu esiin kattavasti eri näkökulmia.

Päästökompensaatiopalvelujen tarjoamisen mahdollisuudet ja reunaehdot

Esityksellä turvattaisiin yritysten mahdollisuus tarjota päästökompensaatiopalveluita kuluttajille ja toisille yrityksille ja sillä olisi myönteisiä vaikutuksia alan palvelumarkkinoiden syntymiseen Suomessa. Perustuslain mukainen elinkeinovapaus on yksi lähtökohta lain muutokselle. Elinkeinotoiminnan rajoittaminen muun muassa luvanvaraisuudella todetaan poikkeukselliseksi.

VaLa:n mielestä on oleellista selventää päästökompensaatiopalvelun liiketoiminnallinen määrittely, vaikkei se olisi luvanvaraista. Lähtökohtaisesti tämän kaltainen liiketoiminta tulisi olla esimerkiksi rinnastettavissa yleishyödylliseen yritystoimintaan tai sen pitäisi olla elinkeinotoimintana voittoa tavoittelematonta.

Esityksessä todetaan, ettei vapaaehtoista päästökompensaatiota tarjoaville toimijoille ole olemassa sitovaa ohjeistusta siitä, mitä edellytyksiä toiminnan tulisi täyttää, jotta ilmastoa aidosti hyödyttävä päästöjen kompensointi tapahtuisi. Lisäksi todetaan, että ympäristöministeriön hankkeessa on mietitty erilaisia ratkaisumalleja mahdollisen epärehellisen toiminnan tai kuluttajan harhaanjohtamisen ehkäisemiseksi. Esityksen mukainen ehdotus ei asettaisi yrityksille uusia tiedonanto- tai muita velvollisuuksia. Vastaavasti rahankeräysten järjestämiselle on lupa- ja ilmoitusjärjestelmä ja toimijat ovat raportointivelvollisia viranomaiselle muun muassa siitä, miten keräysvarat on käytetty sekä miten keräyskuluja on syntynyt.

Luotettavuuden ja avoimuuden näkökulmasta on esityksessä otettu kantaa mikä olisi tehokasta ilmastotyötä ja miten siitä pitäisi kertoa, että ostaja voisi arvioida, mitä luotettava kompensaatiopalvelu sisältää. Esityksessä todetaan, että toimijan markkinoinnissa on käytetty sanaa kompensaatio ja toiminta perustuu siihen, että rahan lahjoittajalle tai palvelun ostajalle on ilmoitettu, kuinka suuri hiilidioksidihyöty käytettävällä rahasummalla saavutetaan.

Esityksessä ei ole otettu kantaa siihen, miten tehokasta itse palvelun toteuttaminen on. Onko lähtökohtainen ajattelu, että maksettu rahasumma käytetään 100 %:sti kompensointiin? Koska asiaa pohditaan rahankeräyksiin verraten, niin on hyvä ottaa huomioon kysymys: Kuinka iso osa maksamastani kompensatioeurosta menee perille? Onko syytä miettiä reunaehdoja samaan tapaan kuin sekä viranomaisen että lahjoittaja edellyttävät läpinäkyvistä tiedoista liittyen rahankeräyskuluihin. Jos toimialan osalta ei selvitetä yhteisiä reunaehdoja palvelun toteutuksesta ja siihen käytetyistä resursseista, voi syntyä mainehaitta, joka vaikuttaa asiakkaiden kiinnostukseen ostaa kompensatiopalveluita palveluntarjoajilta.

Asiakkaiden tottumukset ja mahdolliset muutokset

Asiakaspotentiaaliin on suhtauduttu esityksessä optimisesti. Asiakkaina erityisesti yritykset koetaan merkittävinä. Nykyisten lahjoittavien kansalaisten mukaan heidän haluaan lahjoittaa on lisännyt eniten huoli luonnon monimuotoisuuden heikkenemisestä ja ilmastomuutoksen etenemisestä. Joten optimismia kannattaakin olla.

Kun tarjolla olisi nykyistä suurempi määrä päästökompensaatiopalveluita, se lisäisi muun muassa ihmisten mahdollisuutta osallistua omien päätöstensä kautta ilmastomuutoksen hillitsemiseen. Lähtökohtaisesti ajatellaan, että asiakkaille päästövähennys- tai oikeusyksiköitä myyvä taho on yritys. Kansalaisjärjestöillä olisi mahdollisuus sekä tuottaa päästökompensaatiopalvelua että tehdä muuta yleishyödyllistä ilmastoa hyödyttävää työtä rahankeräyslain sääntelyn piirissä. Molemmat ovat toimintaa, jotka perustuvat kansalaisen vapaaehtoisuuteen, ja jotta näissä menestyttään, se edellyttää resursseja. Esityksessä on kirjattu mahdollinen vaikutus, jos vapaaehtoinen päästökompensaatiotoiminta muodostuu kansalaisten ja yritysten keskuudessa suosituksi tavaksi osallistua ilmastomuutoksen vastaiseen työhön, niin ilmastotyön rahankeräystuottojen voi arvioida vähenevän jonkin verran pidemmällä aikavälillä. Jotta muutosta ja sen vaikutuksia pystyy seuraamaan, niin on hyvä jo alkuvaiheessa huomioida resurssit tähän seurantaan.

Yrityksillä on oletettavasti käytössään suuremmat resurssit kuten isompi markkinointibudjetti, jolla voidaan toteuttaa päästökompensaatiomyyntiä erityisesti kuluttajille. Ilmastotyöhön tehtyjen lahjoitusten määrä voi laskea merkittävästi, koska järjestöillä ei ole käytössään vastaavia resursseja eikä suuren markkinointibudjetin käyttö rahankeräyksissä olisi yleisesti hyväksyttävääkään.

Esityksessä on huomioitu, että alana päästökompensaatiotoimintaa kehitetään jatkossa esimerkiksi digitaalisten alustojen ja uusien konseptien muodossa. Vastaavaa kehitystyön tarvetta lahjoittajien tottumusten muuttuessa on havaittu myös rahankeräystoimissa. Noin puolet suomalaisista lahjoittaa rahaa vuosittain. Lahjoittamisen suhteen perinteinen lipaskeräys on edelleen suosittua, mutta kasvussa ovat nimenomaan digitaaliset tavat lahjoittaa. Esityksessä arvioidaan, että lain muutoksella olisi välillisesti kannustava ja myönteinen vaikutus yritysten investointeihin ja tutkimus- tai kehittämistoimintaan. Olisi suotavaa nähdä päättäjien puolelta myönteinen suhtautuminen myös rahankeräystoiminnan digitaalisiin investointeihin.

Viranomaispalvelut

Lain muutoksen myötä on todettu, että päästökompensaatiopalveluiden tarjoamisen osalta toimivaltaisena viranomaisena toimisi kuluttaja-asiamies kuluttajansuojalain näkökulmasta. Kuluttajansuojaviranomaisen näkökulmasta asioiden käsittelyä edistäisi, jos kuluttaja-asiamiehellä olisi yhteistyökumppanina esimerkiksi asiantunteva viranomaistaho, joka kykenisi arvioimaan päästökompensaatiöväittämien perusteita joutuisasti ja ilman kohtuuttomia kustannuksia.

VaLa:n kokemusten perusteella viranomaisten kannustaminen laajemman asiantuntijuuden sekä rahankeräystahoja osallistavan vuoropuhelun käyttöön olisi suotavaa myös rahankeräystoiminnassa.